

Blink, P. van den, *121 Rue de Lille. Nederland aan de Seine* (Amsterdam: Balans, 2007, 256 blz., €17,50, ISBN 978 90 50187 95 4).

Onder de Nederlanders die regelmatig de Franse hoofdstad aandoen, zullen er maar weinig zijn die het Institut Néerlandais niet kennen. Het rijzige gebouw in de rue de Lille, om de hoek van de Assemblée Nationale, de Franse Tweede Kamer is inmiddels vergroeid met het Parijse culturele landschap. De verbondenheid met de Franse geschiedenis blijkt ook uit het achterhuis van het instituut: het Hôtel Turgot. Dit is vernoemd naar de beroemde minister die onder Lodewijk XVI vergeefs probeerde de financiële huishouding van de staat op orde te krijgen. Het Nederlands instituut is dus een gebouw met een illustere geschiedenis, op een beroemde plek.

Nederland aan de Seine vertelt de geschiedenis van dit instituut. Aanleiding is het 50-jarige bestaan, in 2007. De auteur, Pieter van den Blink, woonde zelf van 2000 tot 2005 in Parijs. Hij werkte er als zelfstandig journalist voor onder meer *Trouw*. Dat Van den Blink van oorsprong neerlandicus is, is te merken. De verhaallijnen zijn gepolijst, Van den Blink beschouwt de geschiedenis als een toneelstuk, met hoogte- en dieptepunten, en zijn vloeiende pen zuigt de lezer door het onderwerp.

Van den Blink heeft zijn biografie gekruid met wonderlijke anekdotes. Zoals die over de aankomst van Sinterklaas: Parijzenaars keken verbaasd toe toen de goedheiligman in december 1974 voet aan wal zette en vervolgens de tocht naar de rue de Lille maakte. Gelukkig bezwijkt deze studie niet onder dergelijke smeuge details. De auteur schetst heel evenwichtig de ontwikkeling van een klassiek instituut gericht op 'hoge' kunst naar een instelling waar ook moderne, controversiële en 'lage' kunstuitingen uit de hedendaagse Nederlandse maatschappij aandacht krijgen. Tentoonstellingen over Rembrandt worden afgewisseld met exposities van Willems politieke prenten, poëzie-avonden en discussies over politiek gevoelige kwesties zoals de slavernij. Onder de laatste twee directeuren (Henk Pröpper en Rudi Wester) heeft cultuur steeds meer een maatschappelijke invulling gekregen. En passant leren de Parijzenaars, die het instituut ook in steeds groter getale hebben leren kennen, dat Nederland meer is dan de klassieken uit de Gouden Eeuw, aangevuld met Vincent van Gogh, alléén.

Bij de oprichting in 1957 is het Nederlands Instituut een van de eerste buitenlandse culturele instellingen in Parijs. De doelstelling is tweeledig: de kennis van de Nederlandse cultuur in Frankrijk bevorderen en de banden tussen Fransen en Nederlanders verstevigen. Het Instituut is door de Nederlandse overheid opgericht, maar op initiatief van en met medewerking van kunstverzamelaar en autodidact Frits Lugt, vermaard vanwege zijn collectie pentekeningen van Rembrandt (ondergebracht in de Fondation Custodia). Lugt vatte in het interbellum het idee op de Nederlandse cultuur in Parijs een eigen huis te geven. Inspiratie ontleende hij aan de opening van het Maison Descartes, in 1933, in Amsterdam (destijds het eerste buitenlandse instituut in Nederland) en tijdens zijn verblijf in de Verenigde Staten gedurende de Tweede

Wereldoorlog, waar hij volop genoot van het particuliere initiatief in de kunstensector. Lugt wilde dat zijn collectie deel uitmaakte van een ‘levend geheel’. Geen museum dus, maar een cultureel instituut waar op basis van een oude collectie nieuwe kunst en kunstuitingen Nederland bekend zou maken in Frankrijk. Pas in de jaren vijftig kreeg hij de Nederlandse staat zover in het project te participeren.

Wat voor soort boek is dit nu? Op het eerste gezicht een herdenkingswerk, geschreven in opdracht, ter gelegenheid van het vijftigjarig bestaan. Maar *121 rue de Lille* is zeker meer dan een sympathiek portret van een instantie, en dat is een verdienste van Van den Blink. In zijn analyse betreft hij de levens van de zes directeuren van 1957 tot 2007; de – soms stekelige – verhouding tussen het Instituut en de ministeries in Den Haag en, tenslotte, de relatie die Fransen met het Instituut onderhouden. Ronduit geslaagd zijn de uitgebreide portretten van initiatiefnemer Lugt en de eerste directeur, die tot 1977 aan het roer zou staan: Sadi de Gorter, tevens cultureel attaché bij de Nederlandse ambassade in Parijs. In deze profielen schuilt een van de meerwaardes van dit boek. Ze zijn een toevoeging en uitbreiding van Paul Arnoldussens kleine atlas van Nederlanders in Parijs, *Rue d’Amsterdam* (2002) of *Parijs verplicht* van Ruud Meijer, een overzicht van Nederlandse schrijvers en kunstenaars in Parijs na de Tweede Wereldoorlog (1989).

Daarnaast biedt *Nederland aan de Seine* aanknopingspunten voor een systematischere uiteenzetting van Frans-Nederlandse culturele betrekkingen, individueel en collectief. Helaas is het werk nauwelijks verantwoord wat betreft de bronnen. Ook ontbreekt een notenapparaat. Op basis van de tekst is duidelijk dat interviews een belangrijke informatiebron waren, aangevuld met archieven – maar welke blijft onduidelijk. Deze – niet onbelangrijke – gebreken ten spijt is *121 Rue de Lille* in aanzet een mooie vorm van instituutsgeschiedenis in brede zin. Zowel een collectieve biografie als een overzicht van het internationale cultuurbeleid van Den Haag. En ook, zij het met enige fantasie, een (cultuur)geschiedenis van Parijs sinds de jaren vijftig vanuit het perspectief van een buitenlandse culturele instelling.

Niek Pas, Universiteit van Amsterdam

Dorsman, L.J., Knegtmans, P.J. (eds.), *Universitaire vormingsidealen. De Nederlandse universiteiten sedert 1876* (Universiteit en samenleving 1; Hilversum: Verloren, 2006, 112 blz., €12,-, ISBN 90 6550 896 1).

Dit bundeltje is het eerste in wat inmiddels al is uitgegroeid tot een kleine reeks die de verhouding tussen universiteit en samenleving als verbindend element heeft. Universiteitshistorici Dorsman en Knegtmans leveren met deze reeks aanzetten tot en inspiratie voor de beoefening van de universiteitsgeschiedenis op de manier die zij voorstaan: met een duidelijk accent op de wisselende maatschappelijke betrekkingen van universiteiten en hogescholen.

Vormingsidealen zijn in dit verband een voor de hand liggend thema. Hoger onderwijs vormt de student, dat is een constante. Maar tot wat? Tot geleerde, lid van de elite, cultuurdrager, onderzoeker, intellectueel, deskundige, professional, kenniswerker, ondernemer of nog iets anders? De acht auteurs proberen deze vraag te beantwoorden voor verschillende episoden uit de Nederlandse universiteitsgeschiedenis sinds de wet van 1876.

Na een inleiding van Knegtmans bespreekt De Liagre Böhl professorale opvattingen over vorming tijdens het interbellum. Baneke onderzoekt vervolgens voor dezelfde periode welke rol de toepassing van natuurwetenschappelijke kennis werd geacht te spelen in de opleiding van studenten. Krop analyseert, in een breder tijdsperspectief, de vormingsidealen van filosofen tegen de achtergrond van het pleidooi voor de oprichting van de Centrale Interfaculteit. Vervolgens is er aandacht voor de vormingsidealen van de initiatiefnemers van Studium Generale (Dorsman), de MO-opleiding voor leraren (Vos) en de Open Universiteit (Van Kemenade). Baggen sluit de bundel met een bijdrage over de leidende gedachten van het overheidsbeleid ten aanzien van de universiteiten na 1960.

Een doortimmerd geheel kan en wil een bundel als deze uiteraard niet bieden, wel een aantal aansprekende voorbeelden van wat de thematiek te bieden heeft. Het is niet verwonderlijk dat de ambities van de bijdragen wisselen, afhankelijk van de eerdere ervaring van de auteurs met hun onderwerp. Zo spreekt Vos met gezag over het onderwerp waarover hij eerder een boek schreef, gaat Dorsman meer aftastend te werk in zijn bijdrage over een nog nauwelijks bestudeerde episode, en levert voormalig onderwijsminister Van Kemenade een achtergrondschets die tevens als primaire bron kan gelden.

Belangrijker is dat het geheel meer is dan de som van de delen en prikkelt tot samenwerking en nader onderzoek. En dat doet de bundel. Mij viel bijvoorbeeld op dat in de bijdragen over het interbellum een element steeds terugkeert: de gedachte dat academici in de samenleving culturele leiders moesten zijn. Dat verdient nader onderzoek lijkt me. Ook heb ik de indruk dat er soms te gemakkelijk van continuïteiten in de opleidingsidealen van de universiteit wordt uitgegaan. Hoewel het vocabulaire niet heel veel variatie vertoont, kan toch de betekenis van bijvoorbeeld een veelgebruikt woord als *Bildung* sterk veranderen.